

Via een oproep in lokale kranten weet de KNNV afdeling Delfland belangstellenden te mobiliseren om mee te doen aan een landelijk onderzoek naar invasieve rivierkreeften. Zo draagt een bonte coalitie van natuurliefhebbers, vissers en ouders met kinderen bij aan verspreidingsonderzoek van exoten.

Tekst Caroline Elfferich

Exotische rivierkreeften inventariseren: wie doet er mee?

Lange tijd had de Europese rivierkreeft (*Astacus astacus*) het rijk alleen in het Nederlandse oppervlaktewater, maar in de afgelopen decennia zijn er zes soorten exotische rivierkreeften bijgekomen. Hierdoor is de kans flink toegenomen om in Nederland een rivierkreeft tegen het lijf te lopen, dan wel uit het water te vissen. Helaas betreft dit vooral uitheemse soorten. De stand van de Europese rivierkreeft is volledig ingestort door de kreeftenpest, een ziekte die is meegelift met de exotische rivierkreeften.

“Het spannende aan het onderzoek was dat je kreeften met een fuik moest vangen. Want wie heeft er nou een fuik?”

Stichting EIS-Nederland¹ verzamelt waarnemingen om de verspreiding van de rivierkreeften in kaart te brengen. De database bevat vooral toevallige vondsten en vangsten, maar leveren die wel een realistisch beeld op van de werkelijke verspreiding? Deze vraag vormde de aanleiding voor een landelijk verspreidingsonderzoek in de nazomer van 2010. Hiervoor heeft EIS-Nederland monsterpunten vastgelegd, een website gemaakt, fuiken beschikbaar gesteld, vergunningen geregeld en vrijwilligers geworven om de bemonstering uit te voeren.

Uit het kreeftenonderzoek is gebleken dat de toevallige vondsten een goed beeld geven van de verspreiding van de verschillende soorten rivierkreeften in Nederland. Een belangrijke meerwaarde van het onderzoek is dat er veel locaties onderzocht zijn waar niets is gevangen, waardoor het mogelijk is geworden om wateren met en zonder rivierkreeften met elkaar te vergelijken.

De KNNV afdeling Delfland plaatste destijds een oproep voor kreeftenvangers in hun

nieuwsbrief². Dit leverde zoveel enthousiaste reacties op, dat de afdeling besloot het onderzoek bij een breder publiek onder de aandacht te brengen. Uitnodigingen in lokale kranten leidden al snel tot 27 deelnemers. Natuurliefhebbers meldden zich aan, maar ook vissers en ouders met kinderen.

Het aantal beschikbare monsterpunten in het werkgebied was te klein voor zoveel belangstelling. In overleg met EIS mocht de KNNV zelf extra monsterpunten kiezen. Zo konden alle kreeftenvangers aan de slag. Op 20 van de 35 onderzochte monsterpunten was geen kreeft te bekennen, maar op de overige locaties zijn in totaal 271 kreeften gevangen. Het waren allemaal rode Amerikaanse rivierkreeften (*Procambarus clarkii*).

RECREATIEGEBIED

Marijke Heijne is zo'n 23 jaar actief bij de KNNV en geïnteresseerd in alles wat in het

water leeft. Toen ze de oproep voor kreeftenvangers las, heeft ze zich direct aangemeld. De eerste locatie die ze bemonsterde was een waterberging in een recreatiegebied. Drie ochtenden controleerde ze samen met haar zoon de fuiken die ze had uitgezet, maar van rivierkreeften was geen spoor te bekennen. Deze nulwaarneming verheugde haar, want exotisch gedierte heeft vaak een twijfelachtige reputatie. Je weet nooit wat je kunt verwachten van zo'n nieuwe diersoort. Ze had wel een dubbel gevoel over de uitblijvende vangsten, want het is een beetje saai om niets te vangen.

Op andere locaties ving Marijke wel rivierkreeften. De eerste vangst zorgde voor een verrassing: “De kreeft moest uit de fuik, maar hoe pak je zo'n beest? Ik vond het best een beetje eng. De kreeft zwaaide dreigend met de scharen en was erg beweeglijk. Uiteindelijk kreeg ik het dier te pakken vanaf

Onder begeleiding konden kinderen ook meedoen aan het experiment.

Jack Boogmans

Beeld fotolia.com Angel Simon

de rugkant. Toen ik de vangst in een emmer water zette, kwamen tot mijn verbazing een stuk of 40 kleine kreeftjes onder de grote kreeft vandaan. Blijkbaar had ik een moeder met jongen gevangen! Ik wist eigenlijk niet dat rivierkreeften hun jongen aan de onderzijde van het lichaam dragen, maar dat blijkt gebruikelijk te zijn.”

Marijke is geïnterviewd voor lokale kranten over het kreeftenproject. Ze vertelt: “De avond voor het eerste interview heb ik de fuiken uitgezet op een idyllisch plekje net buiten Delft. Ik wist zeker dat er rivierkreeften zaten, want ik zie ze daar wel eens op de kant wandelen. ’s Morgens vroeg haalde ik in aanwezigheid van de journalist mijn fuiken boven water en er zat warempel een kreeft in! Ik was hartstikke blij, ze zijn tamelijk groot en best bijzonder om te zien. Het deed me echt wat om zo’n dier te vangen en de journalist was ook erg enthousiast.”

KNNV'er Marijke Heijne: “Ik was hartstikke blij om zo’n kreeft te vangen. Ze zijn tamelijk groot en bijzonder om te zien.”

MOOIE SFEER

Het Delflandse kreeftenproject is een mooi voorbeeld van wat je kunt bereiken met samenwerking. EIS organiseerde het landelijke project, terwijl de organisatie van de extra publieksdeelname in Delfland in handen was van Geert van Poelgeest, voorzitter van de lokale KNNV afdeling. “Het spannende aan het onderzoek was dat je via een fuik moest vangen. En wie heeft een fuik? Dat zijn niet veel mensen, want je mag zo’n vistuig alleen met ontheffing van het ministerie gebruiken. Voor het vangen zelf moest Sportvisserij Belangen Delfland toestemming geven. Voor alle zekerheid hebben we ook de politie ingelicht. Dus al met al ging er een hele organisatorische viswereld open.”

Dankzij de duidelijke instructies voor het uitzetten van de fuiken konden de deelnemers zonder extra begeleiding aan de slag. Het determineren gebeurde met een zoekkaart van EIS. Kinderen gingen in kleine groepjes op kreeftenjacht, onder toezicht van ouders. Door het grote aantal deelnemers dreigde er een tekort aan fuiken, maar door slim met het beschikbare materiaal om te springen konden er veel meer mensen gebruik van maken.

Voor de meeste deelnemers was het ‘kreeften vangen’ een mooie manier om de natuur dicht bij huis te beleven. Marijke: “Wat mij vooral is bijgebleven, is de mooie sfeer als ik ’s morgens, voor ik naar mijn werk ging, de fuiken ging controleren. In het gebied was zo vroeg in de morgen nog geen mens te zien. Het was stil, afgezien van wat vogelzang. In de ochtendnevel lag ik met mijn buik op de brug. Het zijn prachtige beelden die ik in mijn geheugen heb opgeslagen, daar kan ik lang op teren.”

LITERATUUR

1. www.eis-nederland.nl/rivierkreeften
2. Kreeftenonderzoek 2010. KNNV afdeling Delfland 2011. <http://www5.knnv.nl/afdeling-Delfland/downloads-natuurstudie>; onder 2010

TIPS: BETREK ANDEREN BIJ NATUUR

Bij steeds meer natuurprojecten spelen vrijwilligers een belangrijke rol. Waar kun je allemaal op letten als je meer mensen wilt betrekken bij een project?

1. Doelstelling

Formuleer eerst een heldere doelstelling. Wil je samen met anderen gegevens verzamelen, soorten redden, bewustwording vergroten of het landschap onderhouden?

2. Doelgroep

Probeer je doelgroep zo concreet mogelijk voor ogen te krijgen. Hoeveel en welke mensen wil je bij het project betrekken? Zijn er specialisten nodig of kan iedereen meedoen? Als je hierin een keuze maakt, kun je gericht mensen gaan werven.

3. Drijfveren

Focus in de communicatie niet alleen op de concrete doelen, maar speel in op de drijfveren van mensen om mee te doen. Dat kunnen zijn:

- Persoonlijke motieven zoals idealen en herinneringen
- Trots of verbondenheid met de plek
- Samen werken aan een gemeenschappelijk doel
- De fysieke en mentale gezondheid. Lekker buiten bezig zijn!

4. Draaiboek

Een goed begin is het halve werk. Maak dus een goed ‘draaiboek’, of vraag er eentje aan een organisatie die al ervaring heeft. Denk aan zaken als:

- Wie heeft de regie?
- Welke werkwijze kies je?
- Hoe intensief ga je mensen bij de activiteit betrekken?
- Is het nodig om mensen intensief te begeleiden?

5. Doen

Mensen werven is mooi, maar hoe zorg je ervoor dat ze enthousiast blijven?

- Laat mensen natuur en landschap zelf ervaren.
- Wees duidelijk over de status van inzet en inbreng, zodat hier geen verwarring over ontstaat.
- Doe dingen samen. Sluit aan bij bestaande activiteiten. Werk samen met andere organisaties.
- Vertrouw op elkaars kracht.
- Koppel terug over uitgevoerde activiteiten en resultaten (mailings, nieuwsbrief).

LITERATUUR

Salverda, I., R. van Dam, R. During, 2011. Natuur dichterbij! Een rapportage over werkvormen en methoden van Landschapsbeheer Nederland voor het betrekken van mensen bij landschap en natuur. Alterra, Wageningen UR.